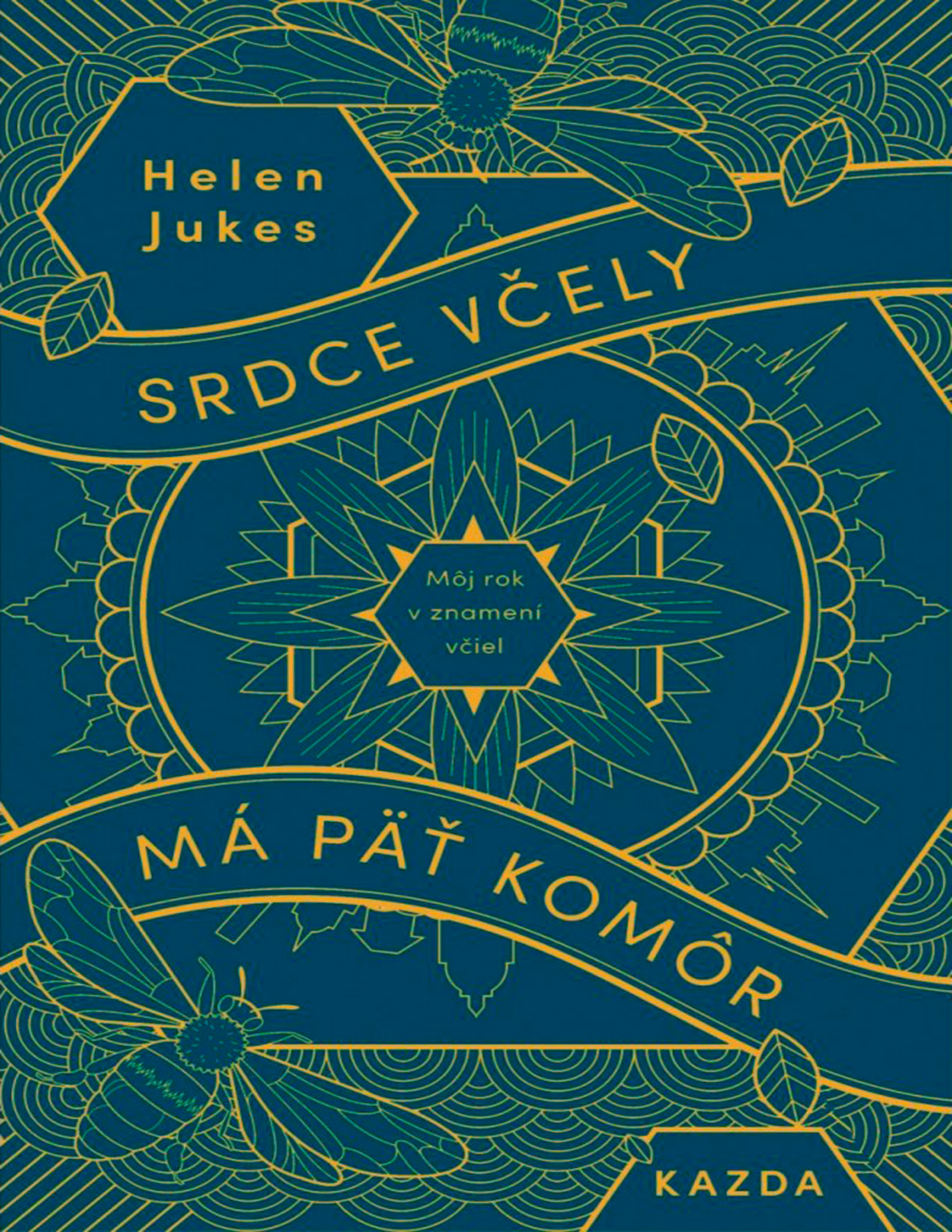

Helen
Jukes

SRDCE VČELY

Môj rok
v znamení
včiel

MÁ PÄŤ KOMÔR

KAZDA

Srdce včely má päť komôr

Môj rok v znamení včiel

HELEN JUKES

KAZDA

Vydalo Nakladatelství KAZDA, s. r. o., v roku 2020

Nové Sady 2

602 00 Brno

www.knihykazda.cz

info@knihykazda.cz

Tel. +420 725 518 237

Elektronické vydání:

Vydalo Nakladatelství KAZDA, s.r.o.

Všechna práva vyhrazena

Datum poslední aktualizace: září 2020

Formát elektronické knihy: EPUB

ISBN 978-80-7670-005-5

Vytvoření elektronické verze Drusala.cz, 2020

Papírové vydání:

Originální názov: A HONEYBEE HEART HAS FIVE OPENINGS

© Helen Jukes, 2018

1. vydanie

Preložila: Natália Hattalová

Jazyková úprava: Jitka Vaňová

Odborný konzultant: Ing. Zuzana Juríčková-Gašperíková, PhD.

Sadzba a úprava obálky: Kristýna Franková

Grafický návrh obálky: studiohelen.co.uk

Fotografie autorky: © Liz Hingley

Tlač a väzba: Tisk Centrum, s. r. o.,

Moravany u Brna, Česká republika

ISBN: 978-80-88316-79-4

Knihy možno zakúpiť so zľavou vo výške 20 % priamo u nakladateľa
na www.knihykazda.cz alebo v kníhkupectvách.

1

Brána

November

V deň, keď dostanem ten nápad, zúfalo túžim utiecť. Po návrate z práce domov sa cítim príliš napätá, a tak otvorím zadné dvere a vykročím von. Pri mojich nohách leží ošarpaná rohožka s troma vyblednutými fialovými sovami a veľkým nápisom *Vitajte*. Je položená naopak, takže vlastne víta odchádzajúcich. Každý náš hosť ju pri príchode vidí hore nohami. Zahľadím sa na ňu a zažmurkám. Nerv vzadu v oku zabzučí, akoby som mala v hlave hučiaci monitor. Mám zhrbené ramená a stuhnutý krk. Horná časť chrbtice je zovretá v kĺči. Celou silou sa ju snažím rozmasírovať.

Som unavená a stále mám na nohách topánky, ktoré som si obula do práce. Rozhodne nie sú vhodné na prechádzku po mrazivej záhrade za súmraku. Dnes večer však potrebujem byť niekde inde, nie tu. A môžete mi veriť, že v záhrade radovej zástavby na konci rušnej ulice, vedúcej z centra Oxfordu, ďaleko nezájdete. Napočítala som pätnásť krokov. Prešla som okolo kôlne ovinutej vínnou révou a jazierka zasypaného opadaným lístím. Pozdĺž múru záhrady našich susedov, ktorý sa pri dotyku jemne drobí. Na konci záhrady je múr už vlastne celkom rozpadnutý a prerastá do vysokého živého plota. Nachádza sa tu aj kompostér a trsy buriny.

Priťahovala som sa nedávno, so svojou kamarátkou Becky. Môj projekt v Sussexe sa pomaly končil a dostala som ponuku pracovať pre oxfordskú neziskovú organizáciu. Ponúkli mi trvalý úväzok, čo som po všetkom tom sťahovaní v posledných rokoch považovala za výbornú príležitosť; šanca zotrvať na jednom mieste, hádam sa

dokonca i usadiť. Keď som Becky zatelefonovala, že sa sťahujem, navrhla, aby sme bývali spolu. A tak sme našli toto miesto. Štvorizbový tehlový domček s kobercami prežratými od molí a úzkou záhradou, zarastajúcou burinou. Sme tu už niekoľko mesiacov, ale úspechom by som to zatiaľ nenazývala. Zamestnanie je náročné a zápasím s pracovným vyťažením. Kiežby som mala hrošiu kožu a lepšie zvládala kancelárske intrigy, fosforeskujúce žiarovky a stoly so stoličkami, ktoré sa stále len krútia a krútia. Minulý týždeň mi jedna kolegyňa oznámila, že obaja moji predchodcovia s prácou sekli, pretože toho bolo na nich už priveľa. Z jej výrazu bolo zrejmé, že ani v mojom prípade neočakáva iný výsledok. Na vzdialenom konci záhrady stojí drevený plot. Ukryva sa za orezaným ihličnanom a vyschnutými egrešmi, navyše ho obrastá aj ostružina, takže by ste ani nespoznali, že tam vôbec nejaký je, a už vonkoncom nie tam, kde sa záhrada končí. Prezrádza ho iba medzera na jednej strane medzi cezmínou a krmidlom pre vtáky, cez ktorú presvitá. Prepchám sa tam a dotknem sa ho. Postavím sa na špičky, ale aj tak cez neho nevidím. A na krátky okamih, obklopená cezmínou, ktorá mi prepichuje nohavice, zabudnem, kde som. Zabudnem na dom, ktorý zatiaľ nepovažujem za domov, a na hektickú prácu. Vtedy príde tá myšlienka. *Tu by mohli byť včely*, napadne mi a moja myseľ sa vzápätí rozbehne ako stádo divokých koní. Prekvapene odstúpim. Kedysi som také miesta vyhľadávala, bol to zvyk. Dlho som si na to nespomenula. Ale teraz začnem skúmať výhľad, veternosť, vlhkosť. Zahľadím sa nahor, až tam, kde už stromy nevrhajú tieň. O kúsok ďalej vidno strechu skladu, na ktorej sa odrážajú lúče zapadajúceho slnka. A za mnou sa ozve klopkanie padajúceho dažďa.

O včelárstve som sa dozvedela pred niekoľkými rokmi. Žila som v Londýne, kde som sa zoznámila s Lukom, priateľom môjho priateľa, ktorý mal úle po celom meste. Chov včiel bol pre neho najskôr ako hobby: Národné prírodovedné múzeum mu výmenou za každoročný pohár medu venovalo malý pozemok. Potom nastal rozmach. Čoskoro ho začali oslovovať ďalšie spoločnosti, ktoré chceli chovať včely a boli mu ochotné za to zaplatiť. Keď som prišla do Londýna a poprosila ho, aby ma s tým všetkým zoznámil, mal na starosť úle viacerých spoločností na viacerých miestach – starosť o včely a školenie pre zamestnancov držal dovtedy, pokým to zamestnanci nezvládli sami.

Chov včiel v meste bol v tom čase stále považovaný za raritu a vnútro úľa som ani nikdy nevidela. Celé to znelo ako zábava, skrátka niečo nové, iné. Trpela som závratmi z rozľahlosti mesta, ktoré predstavovalo môj nový domov; a nevedela som sa dočkať, keď stretnem niekoho, kto popri každodenných starostiach na pol oka vníma životy malých bzučiacich tvorov.

Keď sme sa prvýkrát videli, Luke mal oblečený béžový trojdielny oblek, ružovú košeľu a slamený klobúk a v ruke zvieral modrú tašku z lkey. Vyžaroval z neho šarm. „Helen!“ vykrikoval, akonáhle ma uvidel. „Tak rád ťa spoznávam!“ Stáli sme pred Coram’s Fields, detským parkom v centre Londýna, v ktorom mal na starosti dva úle, stojace v úzkom poraste za kaviarňou.

„Takže ty chceš vidieť včely?“ opýtal sa a ja som prikývla. Pod klobúkom ukrýval bujnú šticu nakrátko ostrihaných sivých vlasov.

Vyzerá trochu ako krtko, napadlo mi, keď som v jeho taške uvidela kovové pomôcky a ochranné sieťky. „Niektorí ľudia sú presvedčení, že včely dokážu pocítiť strach,“ povedal, keď odomkol bránu na železnej koľajničke. Vydali sme sa po štrkovej ceste.

Pri ňaťahovaní včelárskych kombinéz som sa teda sústredila na to, aby som sa nebála, ale keď zodvihol veko úľa a včely začali vyletovať von, srdce sa mi zvieralo od strachu.

Dovtedy som si vôbec neuvedomovala, že včely sa odlišujú od čmeliakov; že na svete existuje viac ako dvadsaťtisíc druhov včiel, pričom iba zlomok z nich vyrába med.

„*Apis mellifera*,“ oznámil Luke, akoby predstavoval starého priateľa. Včela medonosná, najrozšírenejší chovaný a udržiavaný druh.

Tieto včely neboli chlpaté a neboli ani hebké. Boli krehké a chveli sa, a keď Luke nadvihol veko úľa, nebzučali, ale *hučali* – ako stroj, len nie tak monotónne; ich bzučanie avizovalo nepokoj. V priestore pod vekom sa tlačili drevené rámiky visiace kolmo k streche, každý až po okraj plný plástu pokrytého hemžiacimi sa včelami.

„Pozri,“ povedal Luke, vyťahujúc jeden rámik. Najskôr mi ukázal, kam matka nakládla do vnútra buniek vajíčka a kde si robotnice uchovávajú peľ, ktorým krmia mladé larvy, a nakoniec ma zoznámil s miestom, na ktorom sa nektár mení na med. Včely medonosné patria k niekoľkým druhom včiel žijúcim spoločne vo forme kolónie – dokonca aj čmeliaky sa socializujú iba v lete a na zimu sa zredukujú len na jednu matku. Kým rastliny kvitnú, včely produkujú čo najviac medu, aby si vytvorili zásoby na zimu.

Hemžili sa z rámkov a z vchodu do úľa. Rozrušili sme ich a teraz chceli ony na oplátku rozrušiť nás. Nervózne som zažmurkala na

Luka, ktorý pokojne a čulo pokračoval vo svojej práci, s ľahkosťou, ktorú som si predtým nevšimla. „Roj sa!“ vykrikla som. „Ale neroj sa,“ odvetil. „K tomu dochádza, keď sa včelstvo rozdelí a úl opustí; tieto si len bránia svoj príbytok.“

Preniklo mi to pod kožu. Včela aj včelárstvo – tie precízne a dôsledné pohyby, ktoré nemali ďaleko od nežnosti, akýsi určitý druh intimity. Netrvalo dlho a menila som sa na včelárku pri každej možnej príležitosti. Luke poslal esemesku s časom a miestom, kde sa stretneme, a ja som sadla na bicykel a hnala sa ulicami, aby som sa k nemu pridala. Akoby som prekížla cez tajné vrátka a vstúpila do inej tváre mesta. Keď sme sa venovali včelám, nič nebolo také, ako sa na prvý pohľad zdalo. V múroch sa objavovali škáry, mohli ste preliezť cez okno a vyšplhať sa na strechu. Vydávali sme sa do podzemných tunelov a skrytých uličiek, vchádzali na trávnaté plochy, o ktorých som nemala ani tušenia. Nič z toho však nebolo podstatné. V skutočnosti záležalo iba na *otvorení* úľa. V tom okamihu sme sa museli upokojiť a všetku svoju pozornosť sústrediť len na seba a na včelstvo. Včelárske kombinézy nás pokrývali od hlavy až po päty, človek by si pomyslel, že ich navrhli skôr na ochranu pred radiáciou než na prácu s úlom. Cítila som sa v nej v bezpečí a zároveň zvláštnym spôsobom nápadná – to miesto za kaviarňou v Coram's Fields obkolesoval chodník a okoloidúci sa zvykli zastaviť a cez zábradlie parku na nás ukazovať. Sotva sme ich registrovali. Akonáhle sa otvorilo veko úľa, nič iné nás nezaujímal. Každý pohyb ruky, nohy, dlane a hlavy bol ťažkopádny – akékoľvek prudké gesto by včely rozrušilo. Museli by sme chvíľku počkať a iba pozorovať, kým sa rozruch včelstvom nepreženie ako vlna, kým nezmení frekvenciu, kým prejde záchvev.

Tajné vrátka by sa mi teraz zišli, pomyslím si, kým mi v mojej oxfordskej záhrade pod nohami praská zamrznutá tráva a s rukami a dlaňami založenými v podpazuší uháňam späť do tepla svojho domu. Možno si včely *zaobstarám*, premýšľam, upierajúc pohľad na oblohu. Vo chvíli, keď sa priblížim k zadným dverám, už táto myšlienka nadobúda konkrétny tvar, stáva sa kompaktnou a reálnou.

Áno, pomyslím si, keď sa zahľadím na zbierku opustených kvetináčov pri vchode. Trocha peľu by nám nezaškodila. Čosi, čo by sem vnieslo trochu života. Vôbec si necítim končeky prstov a nie som si istá, či mi primrzajú k podpazušiu alebo sa v ňom, naopak, roztápajú.

V nasledujúci deň som opäť v práci, prišpendlená medzi laminátový stôl a stenu.

Kancelária je malá. Vypĺňa ju päť pracovných priestorov, ktoré sa od seba príliš nelíšia. Stôl, počítač, stolička, zamestnanec – ako nie celkom pospájané bunky, a pokiaľ sa nenakloníte, čo je na otočnej stoličke s kolieskami dosť nebezpečné, ani neuvidíte, kto sa v nich skrýva. Do každého stola je vyrezaný otvor veľký ako päšť, cez ktorý dopadá na zem spleť káblov. Koberec tvoria nylonové vlákna, takže vyzerá ako hlava so splasnutým účesom – viem to, pretože raz, keď v miestnosti okrem mňa nikto iný nebol, som si ľahla na zem a pozrela naň celkom zblízka. Steny kancelárie sú biele. Každé ráno,

keď sem vojdem, cítim, ako mi stuhnú svaly na krku, a nepovolím, až kým neodídem.

Je neskoré popoludnie a moju pozornosť upútalo čosi iné. Kvet, ktorý som si priniesla na oživenie svojho stola, zvädol a neviem, čo s ním. Vonku sa ľudia premávajú po chodbe, ramená scvrknuté, ich chodidlá ťažkopádne dupotajú po vychodenom koberci. Do kancelárie sa vrúti slečna z marketingu a hodí mi na stôl hrbu papierov.

„Požiadali ste ma o vytlačenie plagátov, lenže ja ich nemôžem vytlačiť,“ oznámim dostatočne nahlas, aby to v prepchatej miestnosti všetci počuli. Nedokáže vytlačiť plagáty, pretože tlačiareň je pokazená a človek, ktorý má opravu týchto zariadení zvyčajne na starosti, čerpá dovolenku kvôli stresu.

Zahľadíme sa na stoh papierov. Ona pokrčí ramenami, zvrtnie sa na opätku a odíde.

Kopu presuniem na okraj stola a žmúrim do monitora svojho počítača. Chcem *vypadnúť*, pomyslím si, ale myšlienku vzápätí rýchlo pochovám. Pretože vypadnúť skrátka nemôžem. Kvôli tejto práci som sa presťahovala do nového domu, prišla do nového mesta – nemôžem sa len tak zdvihnúť a *odísť*.

Pokožka okolo mojich očí je napnutá. Možno je monitor príliš jasný alebo sedím príliš blízko, alebo je očné svalstvo unavené zo všetkého toho tlaku, ktorému musí čeliť. Pošúcham si oči a opäť zaostrím. V tej chvíli sa opäť vynorí tá myšlienka.

„Asi si zaobstarám včelí úl,“ vyslovím nahlas do prázdna.

Joanna, sediaci oproti mne, sa zachichoce a ukáže na môj poľutovaniahodný kvet. „Tebe preskočilo,“ povie priamo a vráti sa späť k svojmu monitoru.

Ostatní mlčia. Ja mlčím.

A zdá sa, že tým sa to končí.

Zabúdam však, že na slovách záleží. Keď sa raz rozhodnete a vyslovíte niečo nahlas, ľudia vás vezmú za slovo. Akonáhle si v mysli niečo sformujete, už to uvádzate do pohybu.

Koncom toho týždňa sa u mňa zastaví kamarátka Ellie s hroznom a škatuľkou mäťového čaju. Ellie je takmer o hlavu vyššia ako ja a má dlhé, neustále rozcuchané tmavé vlasy. Ak by bola zviera, vďaka dlhým nohám a širokým, čierne orámovaným zeleným očiam by z nej mohol byť zajac. Miluje presný a jasný jazyk. Keď ju občas počúvam, zdá sa mi, že vôbec nezáleží na tom, čo sa deje; hlavné je nájsť spôsob, ako to opísať.

„Ako sa darí?“ opýta sa, zatiaľ čo postávame pri kuchynskej linke a čakáme, kým v kanvici zovrie voda. Dužina pod napnutou šupkou drobných zelených bobúľ hrozna je natoľko trpká, až nám pri každom súste vykrivuje ústa.

„V pohode,“ odpovedám. „Som v jednom kole. Premýšľam nad tým, že si zaobstarám včelí úl.“ Jednu bobuľu hrozna nedbalo vyhodím do vzduchu a zachytím medzi zubami, akoby bolo zariadenie úľa niečo úplne bežné.

Vlastne som na to neprestala myslieť ani na sekundu. Cez víkend som prehľadala všetky skrine, aby som vykutrala starú včelársku kombinézu. Našla som ju v kufri pod hromadou záclon a vyschnutých naftalínových guľôčok. Prevesila som ju cez zábradlie,

aby sa vyvetrala. A teraz vždy, keď kráčam po schodoch, zavadím hlavou o jej rukávy.

„Nevedela som, že si chovala včely,“ odvetí Ellie, nakláňajúc sa nad drez, aby lepšie videla na záhradu. „Mohla by si ich mať aj tu?“

„Ale áno,“ odpoviem. „Z dvoch strán nás obkolesujú prázdne pozemky. Tam za plotom je už len divočina a potom parcely. A ten bukový živý plot zatieňuje susedovu záhradu. Vlastne je to dokonalé.“

Ešte viac sa nakloní a zahľadí do záhrady. Od rána však prší a všetko je ponorené do nevábneho sivého odtieňa. Ťažko si predstaviť, že by sa tu udržala aspoň jediná včielka, nieto celé včelstvo. A tak sa radšej pustíme do hry predstavujúc si, ako taký včelár asi vyzerá; opisujeme ho pomocou slov:

„Je to muž.“

„Áno, rozhodne muž.“

„Je rád sám.“

„Pred odchodom do dôchodku.“

„Už je na dôchodku.“

„Alebo má množstvo voľného času.“

„A má rád sladké.“

„A má hrošiu kožu.“

„Alebo poriadnu kombinézu.“

„Pri včelách zachováva pokoj.“

„O-ou,“ zamračím sa. Zachovanie pokoja je niečo, čo mi príliš nejde. Po návrate z práce som sa ešte nestihla prezliecť, takže mám na sebe silonky, lodičky a šaty, ktoré na kolenách škriabu. V hre by sme mohli pokračovať. Ale čím viac toho rozprávame, tým viac sa mi predstava samej seba ako včelárky vzdáva. Myšlienka, ktorá vo

mne už zapúšťala korene, sa začína skrúcať a deformovať, až mi napadne, či také úle naozaj nie sú nápadom úplného šialenca. Nemala by som namiesto skrývania sa pri plote radšej vyjsť von a zoznamovať sa s okolím?

„Vlani som videla film o komerčnom chove včiel v Amerike,“ hovorí Ellie. „Už nejde iba o med; polovica príjmov niektorých včelárov pochádza z opelovania miest s prílišným výskytom polí. Jazdia v obrovských nákladiakoch so stovkami úľov na korbe. Hovoria tomu *kočovné včelárstvo*. Ten film sa sústredil na jedného chlapíka, ktorý strávil väčšinu roka na cestách.“

„Spomínam si, že o jednom z takých nákladiakov hovorili vlani v správach,“ odvetím, zatiaľ čo nalievam do šálok čaj.

„Išlo o rozsiahlu dopravnú nehodu, myslím, že vo Washingtone. Štyristo úľov vypadlo a rozsypalo sa po ceste. Odohralo sa to tesne pred svitaním. Vychádzajúce slnko odhalilo roje včiel.“

„Čo sa stalo?“

„S tými včelami? Prišli hasiči a postriekali ich vodou. Mnoho z nich zabili. Myslím, že na miesto dorazilo niekoľko včelárov z neďalekého mesta a zopár ich odchytili.“

„V tom filme spomínali aj Čínu,“ povie Ellie, zvierajúc v dlaniach svoju šálku. „Lokality, kde už nežijú žiadne včely. Majitelia jablkových sádov tam na opelovanie najímajú ľudí. Ukazovali pár záberov. Ako lezú na stromy s malými štetkami. Pomedzi kvety ich takmer nebolo vidno.“

Cestou na toaletu prejde okolo kombinézy prevesenej cez zábradlie. „No teda,“ vykrikuje. „Naozaj to myslíš vážne.“

Upriem pohľad na hojdajúce sa rukávy s elastickými manžetami a vžívam sa do situácie, aké by to bolo iné, mať vlastný úľ. Predtým som sa venovala včelárstvu pod vedením Luka. Delil sa so mnou o všetky postrehy, o všetkom rozhodoval, kontroloval a odsúhlasoval. Presúvali sme sa z miesta na miesto, boli sme v pohybe. Nikdy som za žiaden úľ nebola zodpovedná na vlastnú päsť.

Chovať včely tu, vo vlastnej záhrade, starať sa o ne, to by bola celkom iná kapitola. A povedzme si na rovinu, v iných sférach života mi *starostlivosť* veľmi nejde. Ako väčšina mojej generácie som sa často sťahovala. Nikde som sa nezdržala dlhšie ako rok a pol. Mám tridsať. Nepovažujem za vedu nájsť si nových priateľov, ale okrem zopár nedorozumení som už celé roky nemala partnera. Nepokoj nejde príliš dokopy s dôvernosťami, respektíve je to elegantný spôsob, ako sa im vyhnúť, a na myšlienke zdieľania života s niekým iným je čosi desivé. Chov včiel, naopak, *dáva zmysel*. Stretla som včelárov, ktorí hovorili o vášni, o tom, že sa vám to *dostane pod kožu* – akoby boli včely posadnutosťou a starostlivosť, a nie len nutkaním. Takto to síce Luke nehovoril, ale raz sa mi zdôveril, že krátko na to, ako začal s chovom včiel, sa u neho zmenil spôsob vnímania farieb. Zrak včely zahŕňa inú časť farebného spektra než oko človeka – vidia viacej odtieňov modrej ako my a mnohé hmyzomilné rastliny kvitnú namodro a fialovo práve z dôvodu, aby sa pre včely stali viditeľnejšie. Luke spozoroval, že aj on si začal okolo seba všímať modrú. Nešlo iba o levanduľu, rastúcu pred jeho dverami, ale i obrúsok vedľa taniera, remienok na hodinkách okoloidúceho muža či viečko od fľaše pohodené na chodníku. Tá farba ho priťahovala, a

dokonca prišiel na to, že ho ovplyvňuje aj nepredvídateľnosť počasia. „Ak začne pršať, moje plány sa menia. O tom, či idem k včelám, rozhoduje počasie, nie ja.“

„Tento rok bol zvláštny,“ oznámil mi raz na jar, po tom, čo zhruba celý mesiac pršalo, následne nastali horúčavy a na to začal padať sneh. Tiež som si začala všímať veci, ktoré by mi inak unikli. Keď som si vyzliekla kombinézu a s ňou aj všetky včelárske povinnosti a vrátila sa do ulíc mesta, vystúpili predom mnou detaily, ktoré som dovtedy prehliadala. Začala som vnímať drobný život, ukrývajúci sa za múrmi Londýna a medzi nimi. Niekedy som mala pocit, že sa mi po otvorení úľu mení pohľad na svet, akoby som sa pozerala inými očami. Dumala som nad tým, čo vo včelách ma priviedlo k tomu, vidieť všetko inak.

Keď Ellie odišla domov, zamierim do obývačky a šplhám sa na nábytok.

„Helen,“ ozve sa Becky po návrate z práce, zrelá na večeru a potom do postele. „Nie je tu žiadna čistá panvica. Umyješ konečne riad?“

„Áno,“ odvetím, ale neurobím ani krok smerom ku kuchyni. Balansujem na okraji kresla, aby som dočiahla na knižnicu.

„Nevidela si moje knihy o včelách?“

Všetky včely v Lukových úľoch som sa snažila poriadne si poobzerať, ale včela nie je práve najjednoduchším objektom na pozorovanie. Je totiž *zvláštna*. O svetle možno premýšľať ako o vlne alebo častici a rovnako tak môžete uvažovať o včele ako o

jednotlivcovi alebo jednej bunke väčšieho superorganizmu. Toto narúša našu predstavu o svete ako mieste so zaužívanými tvarmi, v ktorom je ku každej bytosti priradený názov a súbor identifikovateľných častí. Napríklad taký pes alebo mačka zoskupenie očí, nosa, úst a uší – rozoznáte ich a priradíte k tvári. Ale pri včele by ste potrebovali mikroskop, a dokonca aj potom je jej telo natoľko záhadné, že by ste museli siahnuť po nákresoch v odborných publikáciách, aby ste porozumeli tomu, čo vidíte. A včelstvo? Hmlistý a nestály pojem; keď včely vzlietnu ako roj, vyzerá to priam nadpozemsky. Nemožno ho uchopiť, sformovať ani ohraničiť. Nerozoznáte v ňom jednotlivcov. Ako sa na také niečo pozeráť? Ako to uchopiť?

Kvôli všetkým tým termínom a úlohám v práci sa zo mňa v poslednom čase asi stal človek, ktorý vidí veci čierno-bielo a potrebuje ich presne definovať ako buď jedno, alebo druhé, nikdy nie oboje alebo niečo medzi tým. Ale pri včelách možno musíte svoje zmysly nastaviť inak – vymaniť sa z pazúrov tradičného vnímania očí, nosa, úst a uší; tváre i tela, tvaru a beztvarosti; inak ich *neuvidíte*.

Knihy som objavila až na najvyššej polici a musím sa poriadne natiahnuť, aby som ich mohla vybrať. Do titulov o včelách som sa začítala pri svojich prvých kontaktoch s včelárstvom, a keď ich znova beriem do rúk, všetko sa vracia späť ako bumerang. Tá túžba *spoznať* úl – klásť otázky, hľadať odpovede a pochopiť. Niečo kníh rozložím na podlahu ako nášľapné kamene. Siahajú až ku dverám a k nohám Becky. Zdvihnem pohľad a spomeniem si, že ma čakajú tie panvice.

O niekoľko dní neskôr som v záhrade a s vaničkou od zmrzliny plnou šupiek z pomaranča smerujem ku kompostu. Keď zvyšky z kuchyne vyhodíte na kopu počas leta, zdvihne sa z nej húf mušiek, ale v zime sa nič ani nepohne. Vaničku vyprázdním. Kopa teraz dostala oranžový klobúčik.

„Psst. Ahoj!“ Ozve sa praskanie suchých vetvičiek a ja nadskočím, pretože som si myslela, že som tu sama. Otočím sa a na druhej strane živého plotu zbadám prikrčenú moju susedku. Plot je vysoký a zvyčajne cezeň nevidno – teraz však lístie opadalo, stromčeky sú holé a presvitá cez ne. Volá sa Hannah. Je mladá, môže mať tak dvadsať rokov, s neobyčajne rovnými hnedými vlasmi, ktoré sú stále rovnako dlhé. Každý deň v týždni ráno o 7.55 vyráža so svojím snúbencom na bicykli do práce a o 17.35 prichádzajú domov. Jazdia na horských bicykloch a ich dresy spolu ladia.

„Všetko v poriadku?“ opýta sa a pokračuje. „Darren mi hovoril o tých včelách,“ dodáva. Darren je jej snúbenec. Becky mu očividne spomenula, že premýšľame o zriadení úľa a on to už schválil. „Kde ich budete mať?“ spýta sa Hannah čistým a jasným hlasom a ja ukážem na plot, to miesto pri cezmine, schované za nevzhľadnou ostružinou. „A kedy si ich zadovážite?“

V tej chvíli začnem plot hypnotizovať, aby sa opäť obalil lístím a vrátil mi svoj úkryt. Úľ by mal poskytnúť trochu oddychu; na výsluchy ešte nie som pripravená.

„To neviem,“ odvetím. „Asi na jar.“

A potom pristúpi bližšie, takže bukové vetvičky ju musia pichať do líc. „Majú problém, však? Včely. Nedávno som čítala článok o tom,

že ich počet klesá. Písali, že za tým nie je iba jedna príčina. Vraj ide o dôsledok navzájom *pre-po-jených* faktorov.“

Na slove *prepojených* si dáva záležať, vyslovuje jednu slabiku za druhou, akoby ho práve v tej chvíli dávala vo svojej hlave dohromady. A má pravdu. Mimo úľa sú to pesticídy, v úli zasa parazity; zmeny v spôsobe využívania pôdy, klimatická kríza a počasie – zoznam činiteľov, ovplyvňujúcich úľ počas posledných zhruba päťdesiatich rokov, nemá konca.

„Mala som z toho zimomriavky,“ povie Hannah. „Čo si o tom myslíš?“

„O tom poklese? Povedala by som, že je to zložité. Predstav si, že by sa to všetko odohrávalo u teba doma; po nejakom čase by muselo k niečomu dôjsť.“

Hannah je stále prikrčená a ja urobím to isté, takže si pomedzi bukové vetvičky navzájom hľadáme do očí.

„Možno sú ako kanárik,“ hovorí, krútiac konárikom, až sa zlomí. „Tie, ktoré zvykli brávať do baní, vieš. Ich pľúca sú natoľko malé, že ak sa v ich okolí objavia jedovaté výpary, okamžite padnú na zem mŕtve. Baníci tak vedeli, že sa musia rýchlo dostať von. Možno sa nám včely snažia niečo povedať.“

„Hej,“ odvetím a v mysli si vybavujem mýty a legendy z celého sveta o včelách ako o posloch, ktorí dokážu prechádzať medzi jednotlivými sférami.

V starovekom Grécku sa tradovalo, že bzukot včiel, vychádzajúci zo skalných puklín, sú duše vynárajúce sa z podsvetia; podľa Mayov boli včely prestúpené tajomnou silou; v britskom folklóre sa tieto tvory vnímali ako malí poslovia boží. Premýšľam o baníkoch, ktorí sa v tmavých tuneloch otočili a zistili, že ich jasnožltý vtáčik to zabalil.

„Možno,“ dodám. „Akurát, že my sa nemôžeme vyšplhať nahor na vzduch.“

„Nie,“ odpovie Hannah. „To teda nie.“ Narovná sa a opráší. „Radšej by som mala ísť. Veľa šťastia.“ Myslím, že už je na odchode, ale napokon sa na chvíľu zarazí.

„Ach, a pozor na tie citrusy.“

„Prosím?“

„Citrusy.“ Bradou pokývne smerom k vaničke od zmrzliny, ktorú stále držím v rukách. „Sú príliš kyslé. Pre kompost to nie je dobré.“ Otočím sa a zahľadím na hrbu kompostu, ktorá nevyzerá, že by v nej za posledné mesiace došlo k nejakému rozkladu. „Potrebuješ veko,“ oznámi mi. „Niečo, čo vnútri udrží teplo.“ Ako sa blíži späť k svojmu domu, počujem už len mäkké našľapovanie.

Nasledujúci týždeň sa ešte viac ochladí. Mestský kanál zamrzne, rovnako ako časť rieky, a keď idem ráno do práce, nebo má taký istý studeno ružový odtieň ako moja pleť. Vstupné brány, zrkadlá na autách, pretiahnuté trne ružového kríka – všetko je posiate ľadovými ostňami.

Dlho to však nevydrží. Zakrátko sa priženú mraky, oteplí sa a začne intenzívne pršať. Na stenách mojej spálne a na knihách objavím stopy plesne. Chlpaté a usporiadané do dokonalých kruhov. Špičkou prsta prejdem po ich obvode a celú spúšť zoškriabem starou utierkou. Pleseň sa rozpadne. Je ako prach. Na tkanine zanechá modrosivú šmuhu.

Počula som, že keď sa vo vašom dome ukážu spóry plesní, začnú rásť i vo vašom vnútri. Takže v noci, keď ležím v posteli, si začnem predstavovať, ako moje orgány a dýchacie cesty začnú chlpatieť. Plúca, priedušky, hrtan, hrdlo. Plúca sú zaujímavé. Tým, ako cez ne prúdi vzduch dnu a von, predstavujú jediný vnútorný orgán, ktorý je v kontakte s vonkajším svetom. V posteli tiež premýšľam nad tým, či na to vôbec mám – zaobstarať si úľ. Čo ak včely zomrú alebo sa vyroja, čo ak to budem chcieť nechať tak? Čo keď ma tu budú držať, uväznenú na mieste, kde si pripadáam taká vykorenená? Čo ak sa o ne nedokážem postarať?

Predtým som s včelárstvom prestala, pretože som sa mala opäť sťahovať, a tentoraz mimo Londýna. „Ale práve sa ti začínalo dariť!“ rozčuľoval sa vtedy Luke. Prekvapilo ma to, pretože mne sa ani trochu nezdalo, že by mi to išlo. Stále som včelám *nerozumela*, a pokiaľ sa úľ riadi nejakou vnútornou logikou, nechápala som ju. V tú zimu sme prišli o včelstvo v Coram's Fields a ja som sa ešte nespamätala z pohľadu na sivé nehybné telíčka schúlené na pláste.

Očividne som neurobila nič, čo by včelám mohlo *pomôcť*, a tak bolo pre mňa ťažké ostatným vysvetliť všetok ten čas, ktorý som venovala včelárstvu. Londýn je plný energie, poháňa vás a postrkuje vyššie a vyššie, takže ak sa práve neusilujete niekam dostať, máte pocit, akoby ste prúdu mesta stáli v ceste. V Oxforde stále prší. Mám napísať rozsiahlu správu a niekoľko dní pracujem z domu. Cez deň tak doma trávim viac času než zvyčajne. Kedykoľvek vyzriem zo zadného okna, ako prvé uvidím to miestečko pri plote. Akoby tam čosi vyčkávalo. Znervózňuje ma to. Odvrátim pohľad a prenesiem sa späť do miestnosti, kde leží môj notebook, v ktorom čaká sedemdesiatdva pracovných e-mailov. Sedemdesiattri...

Vzadu na krku sa mi stiahne sval. Tvrdohlavý zhluk sa zaklinil kdesi hlboko a teraz ma začína dráždiť. Bolesť mi vystrelí z hlavy až do zápästia, chvíľku tam rezonuje a potom zmizne.

Zdvihnem ruku a pomasírujem si ramená v snahe nájsť a uvoľniť tú boľavú hrču, ale nedarí sa mi – je zarytá príliš hlboko. Dážď medzitým naďalej neúnavne klopká na sklo ako niečie prsty.

A potom prestane pršať a prichádza môj kamarát Jack so záhradnými nožnicami. Jack býva v našej ulici. Meria vyše stoosemdesiat centimetrov a svojimi veľkými tmavými mihalnicami a telom priam uspôsobeným pre pobyt vo vode pripomína ohromného tuleňa. Pár centimetrov od jeho domu tečie Temža, a pokiaľ nemrzne, každý deň si v nej zapláva. V nohaviciach. Kamkoľvek sa pohne, všade so sebou nosí uterák. Ak ho však zabudne a narazí na vodu, aj tak do nej skočí.

„Záhradné nožnice?“ zarazím sa.

„Napadlo mi, že by si s trochou pomoci mohla vyčistiť záhradu,“ odvetí, prenášajúc váhu svojho tela z jednej nohy na druhú. „Pripraviť ju pre včely.“ Jack je ďalším z tých, ktorým som povedala o zadovážení si úľa, a rozhodne nestráca čas. Chvíľu z neho nedokážem spustiť zrak. Nie som si istá, či chcem plot vyčistiť, alebo ho ponechať takým, aký je – pre ľudí alebo včely nehostinný a prerastený burinou.

„Ale všetko je stále mokré od dažďa,“ odvetím s pohľadom upretým na nožnice.

„Už sú zhrdzavené,“ pokrčí ramenami a zastrihne nimi naprázdno. Ozve sa ostré zaškripanie, akoby sa snažili ukázať, že sa na tú prácu naozaj nehodia.

Natiahnem sa po čižmy. Nájdem nám aj nejaké rukavice.

„To je teda bordel,“ vyhlási, keď dorazíme k plotu. A hneď sa pustí do strihania ostružiny a orezávania cezminy. Nožnice sú dosť tupé. Konáre skôr sekajú než strihajú, ale funguje to a čistinka pri plote sa zväčšuje. Po chvíli ma to dokonca začne baviť a odnášam mŕtve haluze, z ktorých na tráve vytvorím malú kôpku. Na Jackovom tričku vystúpia dve okrúhle škvrny od potu.

„V litovčine existuje výraz pre priateľa,“ prehodí cez plece.

„*Biciulis*. Pochádza z litovského slova *bité*, čiže včela. Doslova to znamená človek, s ktorým chováš včely.“ Jack si pamätá množstvo náhodných faktov. Občas má problém v noci zaspať a tieto dlhé chvíle bdenia využíva na získavanie nových vedomostí. Minulý mesiac to bola domáca výroba piva. Zdá sa, že tento patrí litovčine.

„Hm,“ odvetím a zo živého plota odstránim trs zhnitého brečtanu. Premýšľam, ako mu naznačiť, že tento nápad zaobstarat' si úl v skutočnosti nemá s priateľstvom nič spoločné; je to iba o mne a o včelách a nie som si istá, či chcem, aby bol súčasťou toho všetkého ešte niekto ďalší.

„Hej,“ pokračuje. „V starovekej Litve sa včely nekupovali ani nepredávali, takže vzťahy medzi včelármi stáli na požičiavaní a darovaní. Spájali ľudí naprieč celými krajinami. Myslím, že museli mať povest' úprimných a dôveryhodných duší. Drahých priateľov.“

O vzťahoch založených na darovaní a požičiavaní som už počula. Po celej severnej Európe možno nájsť zvyky spájajúce kúpu a predaj včiel s nešťastím, zatiaľ čo včelstvám, ktoré včelár získal ako dar alebo k nemu prileteli samé od seba, sa malo dariť lepšie. Jack sa otočí. Zahľadí sa na mňa a zvráští čelo. „Čo to *robíš*?“

Stojím pri plote, predstieram, že som úl alebo včela a testujem, nakoľko je to miesto vhodné na zrealizovanie môjho nápadu. Tá

ostružina tu musela rásť celé roky. Plot je poškriabaný, mäkší a tam, kde sme ho vyčistili, má inú farbu. Zem je holá – vyráža z nej iba zopár zažltnutých stoniek, náhle vystavených zimnému svetlu a vzduchu. Je tu tiež dosť bahna a nerovný terén. Včelí úl by mal stáť na rovine, a tá tu nie je. Keď roj v divočine narazí na dutinu, včely sa vydajú nahor, okolo okrajov, a hľadajú strop či nejaký bezpečný povrch, z ktorého budú môcť smerom nadol viesť svoju stavbu.

Zavesené jedna do druhej pomocou malých háčikov na nohách sa skupina robotníč sformuje do slučky, vytvorí niečo ako živú reťaz. Vnútri tej reťaze sa zídu ďalšie robotnice a vertikálne začnú stavať voskový plást, v smere pôsobenia gravitačnej sily – dvojstrannú mriežku, kde každá hrana šesťuholníkovej bunky susedí s ďalšími šiestimi priľahlými bunkami. Ak sú dutina alebo úl pokrivené, plást s nimi nebude zvierat správny uhol a steny sa zrútia.

V záhrade počuť hukot premávky na ceste za plotom a striekanie vody z miest, kde pretiekla kanalizácia a dažďová voda na asfalte vytvorila veľké kaluže. Nejaký muž kričí. Huláka dieťa. Uprene hľadíme na zem.

„Nie je to tu rovné,“ oznámim Jackovi.

„To môžeme napraviť,“ odvetí.

„Ako?“

„Nie som si istý. Musím nad tým popremýšľať.“

Stojíme a pozeráme sa. Cez dieru v topánke mi dovnútra presakuje blato a cítim, ako mi vlhne noha. Skúšam si predstaviť vnútro úľa, tie prvé okamihy, keď včely vojdú dnu a hľadajú bezpečný strop. Aký by to bol pocit, keby „hore“ bolo tam, kde si ukotvíte nohy, a „dole“ tam, kam by ste viedli stavbu. Jackovi

rozpoviem o medovom pláste a živej olovnici a on prikývne a usmeje sa, ani čo by sa potvrdila jeho predtucha.

„Priateľstvo,“ vysloví, akoby bolo všetko zrazu jasné. „Spájajú sa. Musia. Iba tak niečo dosiahnu.“